

MELLAN TVÅ GENÈVEMÖTEN

MERA än två månader ha nu förflutit sedan mötet i Genève den 18—25 juli, vilket för en tillbakaskådande blick obestriddligen varit den gångna sommarens märkligaste storpolitiska tilldragelse. Denna distans i tiden torde möjliggöra ett försök att bedöma konferensens innebörd och resultat mera objektivt än de synnerligen subjektiva intryck som sensationslystna reporters dagligen förmedlade under dess förlopp. Man kan då ej undgå att konstatera hurusom den nya mentaliteten mellan »de fyra största» var den enda verkliga behållningen, medan de praktiska följderna ännu ligga i vida fältet och närmast komma att prövas i fortsättningen vid vederbörande utrikesministrars planerade kontakt i Genève den 27 oktober. Redan nu har dock uttrycket »the true Geneva spirit» hunnit bli samma kvasimagiska internationella besvärjelseformel som under NF:s högkonjunktur under 1920-talet.

I Genève i juli avvisade eljest den lika manstarka som representativa sovjetryska delegationen varje behandling i sak av den fråga om Tysklands återförening som Västmakterna främst önskade diskutera. Ryssarna sade bestämt ifrån, vad man på förhand visste, att för dem konstruktionen av ett »uropeiskt säkerhetssystem» vore den angelägnaste uppgiften och att först inom dess ram åtgärder att häva Tysklands nuvarande delning borde bringas på tal. Samma negativa besked fick också förbundskansler Adenauer under sitt besök i Moskva den 9—14 september.

Det förefaller så mycket mindre troligt att utrikesministrarna i slutet av oktober skulle kunna få detta för Europa vitala spörsmål närmare sin lösning, som ryssarna icke varit benägna att yppa några detaljer om sina planer på bemälda säkerhetssystem. Men det är uppenbart att de vidhålla det projekt härvidlag, som Molotov framlade på Berlinkonferensen vintern 1954, enligt vilket USA icke skulle inbjudas som medlem. Senare under konferensen medgav han i nåder att USA och Canada kunde få vara med på ett hörn, dock med Kommunist-Kina representerat i ett gemensamt förbundsorgan! Men Molotov ändrade icke det önskemål, som var Mefistopudelns kärna, att USA:s styrkor skulle evakueras från Europa och dess baser på

alla främmande territorier utrymmas. Härtill genmålde Eden sarkastiskt i Berlin, »att herr Molotov tydligen ämnar skapa sitt säkerhetssystem på ruinerna av vårt eget».

På denna avgörande punkt ha ryssarna ej ändrat mening, lika litet som Molotov i Genève bemödade sig att delta i konkurrensen av älskvärda fraser mellan öst och väst. Det solskenshumör, som han företedde vid FN:s tioårsjubileum i våras i San Fransisco, hade han lagt av i Genève, i likhet med den bredbrättade cowboyhatt, varmed han till naiva amerikaners förtjusning ståtade under sin järnvägsresa från New York till Stilla Havskusten. Vid FN:s generalförsamling, som började den 20 september, var han dock vid bättre lynne — måhända därför att han nu icke behövde tävla med sådana bjässar i »keep smiling» på denna nya internationella vädjobana som Krustjev och Bulganin.

Det kan förty anses fastslaget, att ryssarna som primärt villkor för ett återförenat Tyskland fordra ett förverkligande av sagda säkerhetssystem — rättare: osäkerhetstillstånd för hela Västerlandet — varav som korollarium skulle följa en annullering av Parisfördragen och Västtysklands upprustning, vilket ju alltsedan hösten 1950 efter Koreakrigets utbrott, då dessa idéer togo gestalt, ihärdigt med ömsevis lock och pock motarbetades av Kreml. Jämväl beträffande fria val som parlamentarisk bas för en blivande samtysk regering undveko ryssarna rent språk i Genève i juli. Desto mera oförbehållsamt blev beskedet från Grotewohl i Pankow invid Berlin, formaliter statsminister i »Tyska demokratiska Republiken» men realiter Kremles »Gauleiter» i tyska östzonen, där Bulganin och Krustjev gjorde en veckas mellanlandning på hemfärden från Genève. Liksom sina olycksbröder i Warszawa, Prag, Budapest och andra satellitstater har Pankowregimen ibland med fog känt marken darra under sina fötter genom de plötsliga omkastningar i Kremles politik, vilka i våras överraskade genom underskrivandet av östterrikiska statsfördraget och försoningen med Tito, varvid ingen som helst hänsyn togs till de röda skyddslingarnas intressen. Med ovannämnda visit kände sig Grotewohl så uppmuntrad, att han offentligt, och efter honom den sedan en tid osynlige Walter Ulbricht, ljudligt förkunnade, att priset för Tysklands återförening dessutom vore »monopolkapitalismens, godsägareväldets, militarismens nedbrytande i Västtyskland», dvs. en systematisk bolsjevisering av samma för frihet och medborgarrätt förödande art, som sedan tio år försiggått i östzonen, vilket a priori icke tillstodjer fria val. Man må undra vad Ollenhauer och hans västtyska socialdemo-

kratiska opposition menar om denna förutsättning för återföreningen. Åstunda de att exemplifiera ordstävets: Nur die allerdümmsten Kälber wählen ihre Metzger selber?

I Tysklandsfrågan ha sålunda samtliga parter tillsvidare kört så grundligt fast som gärna är möjligt. Några framsteg i andra ärenden gjordes icke heller i Genève. Nedrustningen skulle fortsättningsvis avhandlas i F. N.-kommissionen, som sammanträdde den 29 augusti, dit även Eisenhowers, i förstone så utbasunerade förslag om reciprok flygkontroll av hittills hemliga atomanläggningar m. m. i tysthet hänvisats. För att icke såra de ömtåliga ryska delegaterna och från början fördärva stämningen berörde Eisenhower blott i förbigående de fjättrade östfolkens betryck och de kommunistiska filialpartiernas målmedvetna underminering av de västliga demokratierna. Man erinrar sig därvid det civilkurage, som ådagalades av den franske socialistiske stadsfullmäktige i Toulon vid tsar Alexander III:s flottbesök 1893 under fransk-ryska alliansens smekmånader, vilken trängde sig fram i kejsarens närhet och högljutt hojtade: »Vive la Pologne, Sire . . .»

Att Kremlogigarkerna sluppo så lindrigt undan i Genève medförde svår besvikelse hos deras offer i österled. Men det utomordentligt gynnsamma eftermäle, som prominenta västerländska delegerade bestodo Genèvekonferensen, väckte även mycket olust västerut. Eisenhower sade sig vid hemkomsten »vara övertygad om ryssarnas uppriktighet», vartill ofinkänsliga presskommentarer anmärkte, att Eisenhower efter sin avgång från överkommandot i Europa hösten 1945 betygade sin fasta förvissning, att Sovjetunionen skulle bli en pålitlig partner vid USA:s sida i det nystartade F. N! Vid debarkeringen av flygmaskinen från Genève gav MacMillan likaledes sina översvallande känslor luft i det jovialiska jubelropet: »There ain't gonna be any war», vilket pinsamt påminde alla skeptiker om Neville Chamberlains herostratiska utsago av liknande beskaffenhet i sept. 1938 efter konfrontationen med Hitler i Godesberg, som var förspelet till Münchenkonferensen. Emellertid har kritiken förmått Eisenhower att i ett tal i Philadelphia den 24 augusti korrigera sin optimism och varna de fria folken för att insöva sig i behaglig säkerhet i önsketro att det värsta nu vore överståndet.

Ändå inträffade något nytt i Genève med hänsyn till det frostiga klimat, som präglat föregående konferenser. De västliga statsmännen voro som vanligt väluppfostrade och lika innerligt fredsvänliga som sina fredsälskande folk. Ryssarna hade däremot ändrat beteende och uppförde sig konventionellt klanderfritt. Vadan denna justering

av den tidigare ryska conduiten? Det är en springande punkt i dagens världspolitik. Ha de kommit till insikt om att i vätebombens tidevarv kanonerna icke längre äro politikens ultima ratio och förty i det kalla kriget pröva en ny psykologisk taktik? Har försörjningsläget i Sovjetunionen med lydländer så försämrats, att en utrikespolitisk avspänning är påkallad? Väcka de 600 miljonerna kinesers oerhörda livskraft och omätliga expansionsbegär visioner av en framtida, nu militariserad gul fara för Ryssland i Asien, vilket nödvändiggör en fredlig coexistens med Västerlandet? Eller föreligger en kombination av dessa och andra, ännu okända orsaker? Härom kunna vi endast spekulera. Det ligger däremot i öppen dag, att alla försörjningsgester, senast återlämnandet av Porkala till Finland, äro led i en enhetlig plan, som målmedvetet dirigeras från kommandotornet i Kreml.

Det var måhända i sin ordning, att utrikesminister Undén som medverkade vid den obligata högmässan vid FN:s generalför-samlings första plena berörde Porkala som en även för Sverige glädjande tilldragelse. Att kalla gesten »generös» var dock att ta till i överkant och indirekt bistå Kreml i dess propaganda att internationellt åberopa Porkala — vilket ryssarna aldrig behövt för att ändå efter krigets slut 1944 med fjärrverkan militärt dominera Finland — som ett exempel för USA att efterfölja, då det gäller evakuering av flygfält på främmande territorier. Västerut blev dock bluffen genast genomskådad; dessbättre kom det klaraste beskedet från Frankrike, som ryssarna i årtal särskilt bemödat sig att i tyskminnenas tecken göra till Atlantpaktens mest motspänstige medlem. Faure och Pinay ha sålunda förklarat, att det österifrån förkättrade amerikanska bassystemet icke vore ett brutalt segerdiktat som Porkala utan ett frivilligt åtagande av berörda stater som ett oundgängligt led i deras försvarsallians.

I övrigt ha på sistone de storpolitiska händelserna varit Sovjetunionen väl till lags. Med den popularitet, som Eisenhower numera åtnjuter inom och över partierna i USA, var hans plötsliga hjärtattack den 24 september ödesdiger. Även om hans konvalescens skulle förlöpa gynnsamt, befaras allmänt, att han under återstoden av sin ämbetsperiod måste strängt hushålla med sina krafter, och det anses sannolikt, att han avböjer förnyad kandidatur för november 1956. I båda fallen kommer det att medföra ett interregnum av samma art som under ett valår med oviss utgång, vilket brukar förlama Washingtons utrikespolitiska energi — till Västerlandets skada och Österns förmån. Liknande konsekvenser får Sovjetbloc-

kets uppdykande som vapenleverantör till Egypten och andra arabligans länder, vilket innebär, att Sovjetunionen lagt grunden för ett brohuvud bakom Atlantpaktens nuvarande supremati i Medelhavet. Med ännu större bekymmer måste man i Väster bedöma Frankrikes växande trångmål i det rebelliska Nordafrika och risken för en sådan utgång av folkomröstningen i Saar den 23 oktober, vilken kan äventyra den smula samförstånd, som begynt spira mellan Frankrike och Västtyskland.

För utrikesministermötet i Genève den 27 oktober ha emellertid Västmakterna, med obetingat stöd av Frankrike och i samarbete med den nye västtyske utrikesministern Heinrich v. Brentano, enats om en fast front med Tysklands återförening i frihet som den blivande dagordningens första punkt, som kommer att sätta den av Bulganin och Krustjev så omskrutna nya Genèveandan på ett lika allvarligt som avgörande prov.